

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Petra Průchy a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Milana Kamlacha, v právní věci žalobce: **J. K.,** zastoupen Mgr. Martinem Ludvíkem, advokátem se sídlem Palackého 2205, Rožnov pod Radhoštěm, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 18. 2. 2008, č. X, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 7. 2010, č. j. 18 Cad 86/2008 - 58,

takto:

I. Kasační stížnost se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Včas podanou kasační stížností žalobce (dále jen „stěžovatel“) brojil proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“) ze dne 1. 7. 2010, č. j. 18 Cad 86/2008 – 58 (dále jen „napadený rozsudek“), jímž krajský soud zamítl žalobu stěžovatele proti rozhodnutí žalované ze dne 18. 2. 2008, č. X (dále také jen „napadené rozhodnutí“).

Tímto rozhodnutím žalovaná zamítla žádost stěžovatele o starobní důchod pro nesplnění podmínek ustanovení § 74 zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění. V odůvodnění uvedla, že nárok na starobní důchod v 58 letech věku stěžovateli nevznikl, protože nezískal potřebných 20 roků v I. B pracovní kategorii. Podle dokladů stěžovatel v této kategorii získal 4 roky a 46 dní. Celkem stěžovatel získal v preferovaných pracovních kategoriích (I. a II.) 18 let a 36 dní doby pojištění, z toho ve II. pracovní

kategorii 13 roků a 355 dní a v I. B pracovní kategorii 4 roky a 46 dní. Z těchto důvodů žalovaná žádost o starobní důchod zamítla.

V žalobě proti napadenému rozhodnutí stěžovatel uvedl, že žalovaná rozhodla na základě nedostatečně zjištěného stavu, neboť již ve správním řízení stěžovatel poukazoval na skutečnost, že práce s ftaláty (anhydridem kyseliny ftalové), které jsou zdravotně nebezpečné a karcinogenní, spadá podle jeho názoru do pracovní kategorie I. B a že směna o 16 hodinách (2 pracovní směny) měla být posuzována jako 2 odpracované pracovní dny. K prokázání svých tvrzení stěžovatel navrhl provést důkazy, a to zejména výslechem svých spolupracovníků, dokumentací zaměstnavatele a vyjádřením společnosti DEZA, a.s. Z toho důvodu stěžovatel navrhl zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci žalované k dalšímu řízení.

Žalovaná se k žalobě vyjádřila v tom směru, že není důvodná. V prvé řadě s odkazem na ustanovení § 74 zákona o důchodovém pojištění uvedla, že stěžovatel by musel získat v I. pracovní kategorii v zaměstnání uvedeném v ustanovení § 14 odst. 2 písm. b) až i) zákona č. 100/1988 Sb. 20 roků doby pojištění, aby u něho mohlo dojít ke snížení věkové hranice pro nárok na starobní důchod. Podle přílohy k žádosti o důchod podle zákona o sociálním zabezpečení k průkazu zaměstnání patřících do I. a II. pracovní kategorie podle nařízení vlády č. 117/1988 Sb. je profese stěžovatele vykonávaná v době od 18. 7. 1967 do 31. 8. 1971 zařazena v I. B pracovní kategorii a v době od 1. 9. 1971 do 31. 7. 1985 ve II. pracovní kategorii. Při vydání napadeného rozhodnutí žalovaná vycházela z údajů uvedených v této příloze žádosti o důchod. Jako zaměstnání I. pracovní kategorie mohla stěžovateli hodnotit pouze dobu zaměstnání v organizaci DEZA, a.s. Valašské Meziříčí v období od 18. 7. 1967 do 31. 8. 1971. Celkem tedy stěžovatel získal ve II. pracovní kategorii a v I. B pracovní kategorii 18 let a 36 dní, z toho v I. B pracovní kategorii získal pouze 4 roky a 46 dní.

Krajský soud rozhodl o žalobě napadeným rozsudkem, kterým žalobu zamítl a uložil stěžovateli nahradit státu náklady řízení ve výši 3941 Kč. Při rozhodování věci krajský soud vycházel ze skutkových zjištění získaných ze správního spisu a vlastního provedeného dokazování. Hodnotil především evidenční listy důchodového zabezpečení (pojištění) založené v dávkovém spise za roky 1967 – 1977 (práce ve II. pracovní kategorii) a 1985 - 1999 (žádná pracovní kategorie), přílohu k žádosti o důchod, z níž vyplývá zařazení stěžovatele pod příslušné druhy práce uvedené v resortním seznamu, osobní list důchodového pojištění, osobní spis žalobce, celopodnikovou směrnici zaměstnavatele č. 29/90-A (tzv. zásady pro zařazování pracovníků DEZA, a.s. do pracovních kategorií), dále vycházel z výslechu stěžovatele a výslechů svědků Ing. V. D., M. F., A. D. a P. B., pracovníků společnosti DEZA, a.s. Krajský soud při posouzení věci vycházel z toho, že základní podmínkou pro uznání výkonu určitého zaměstnání v preferované pracovní kategorii je především to, že toto zaměstnání bylo zákonem stanoveným způsobem zařazeno do kategorie I. nebo II. důchodového zabezpečení (pojištění). Podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. d) zákona č. 100/1988 Sb. má občan nárok na starobní důchod, jestliže byl zaměstnán nejméně 25 roků a dosáhl věku alespoň 58 let, byl-li zaměstnán nejméně 20 roků v zaměstnání uvedeném v ustanovení § 14 odst. 2 písm. i) až l). Podle ustanovení § 14 odst. 2 písm. i) téhož zákona do I. pracovní kategorie jsou zařazena zaměstnání, v nichž se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně rizikové práce, při

kterých dochází k častým a trvalým poruchám zdraví pracujících působením škodlivých fyzikálních a chemických vlivů, a to zaměstnání vykonávaná s prokázanými chemickými karcinogeny, a při pracovních procesech s rizikem chemické karcinogenity. Přehled jednotlivých zaměstnání zařazených do zmíněných zvýhodněných kategorií obsahovaly resortní seznamy, které byly považovány za taxativní, tzn. nebylo možno zařazovat jednotlivé zaměstnance do těchto preferovaných kategorií na základě srovnání. Takovou pravomoc neměly ani soudy v přezkumných soudních řízeních. Soudy mohly pouze na základě provedeného dokazování vyslovit závěr, že ten který pracovník – zaměstnanec splňuje podmínky I. nebo II. pracovní kategorie za předpokladu, že práce jím vykonávaná odpovídá některému zaměstnání zařazenému do I. nebo II. pracovní kategorie. Základním žalobním bodem žaloby v daném případě byla námitka, že práce s ftaláty měla být správně zařazena do kategorie I. B, a ne do II. pracovní kategorie. Tato žalobní námitka tedy směřovala proti tomu, že v resortním seznamu měla jím vykonávaná práce chemika - velináře v prostředí, ve kterém se pohyboval, zařazena do pracovní kategorie I. B. Jak ovšem vyplývá ze souhrnného resortního seznamu zaměstnání zařazených pro účely důchodového zabezpečení do I. a II. pracovní kategorie vydaného Ministerstvem průmyslu ČR pro odvětví chemického a lehkého průmyslu a zpracování dřevní hmoty, na str. 205 tohoto seznamu jsou uvedena zaměstnání zařazená do kategorie II. a pod souhrnem zaměstnání (pracoviště) „anhydrid kyseliny ftalové“ je uvedena pod evidenčním číslem zaměstnání 0137603/2 práce velináře a pod číslem 0137601/2 práce chemika.

Z výpovědí slyšených svědků krajský soud dovodil, že pracoviště, v němž se pohyboval stěžovatel, bylo zdravotně škodlivé, což ovšem záleželo na mnoha okolnostech, mj. i povětrnostních podmínkách, které měly vliv na exhalace apod. Jak k tomu vypověděl mj. i svědek P. B., který působil u zaměstnavatele DEZA, a.s. jako bezpečnostní a vedoucí bezpečnostní technik, zaměstnavatel i jeho právní předchůdce Urxovy závody si byly vědomy toho, že zaměstnanci ve výrobě ftalanhydridu byli vystaveni nebezpečí exhalace stáčírny dehtu a jiným škodlivinám. Tato situace se však změnou v příslušném rezortním seznamu preferovaných pracovních kategorií nezměnila a práce chemika velináře na úseku výroby ftalanhydridu, naftalenu a jiných látek byla zařazena do kategorie II. Krajský soud dospěl k závěru, že z uvedeného není možno usoudit jinak, než že výkon povolání stěžovatele byl vykazován v souladu s citovaným resortním seznamem a v návaznosti na to i organizační směrnicí č. 28/90-A, kde na čísle listu 51 je uvedena výrobna ftalanhydridu pořadové č. 376 – číslo povolání chemika 07-0-02, podnikový název povolání – funkce velinář a číslo pro evidenční list DZ 01-376-03-II. Podle krajského soudu jsou tedy údaje na tiskopisu č. 126, podle nichž stěžovatel nesplnil podmínku odpracování potřebných 20 roků v preferované kategorii I. B správné. Na to nic nemůže změnit ani žalobní námitka, že žalovaná do této doby nezapočetla stěžovatelovu praxi vykonávanou při praktické části studia v učebním poměru. Rozsah této praxe ostatně žádný ze svědků pro odstup času nebyl schopen již potvrdit a nevyplývá ani z citovaných listinných důkazů. Nebylo tedy prokázáno tvrzení, že v rozhodnutí žalované nejsou uvedeny správně časové úseky, které stěžovatel měl odpracovat v daných zařízeních. Krajský soud závěrem poukázal na to, že zápočet doby práce v preferované kategorii byl možný pouze tehdy, byla-li taková práce do I. nebo II. pracovní kategorie zařazena, a že taková práce byla pracovníkem skutečně vykonávána. Byla-li práce konána jako práce přesčasová, bylo možno v tomto případě započíst tuto práci za jednotlivé směny bez ohledu na rozsah přesčasové práce. Z uvedených důvodů krajský soud žalobu zamítl. Stěžovateli uložil povinnost

k zaplacení nákladů řízení vzniklých státu na svědčeném, neboť u stěžovatele nebyly shledány důvody pro osvobození od soudních poplatků.

V **kasační stížnosti** stěžovatel brojil proti napadenému rozsudku z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a), b), c) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s."). Podle názoru stěžovatele krajský soud nesprávně a nedostatečně vyhodnotil svědecké výpovědi a na základě nedostatečného a nesprávného právního posouzení dospěl k nesprávným závěrům. Krajský soud dále neprovedl veškeré důkazy stěžovatelem v řízení navrhované, které měly zásadní význam pro právní posouzení podané žaloby. Podle stěžovatele bylo v řízení jednoznačně prokázáno, že žalobce odpracoval potřebných 20 let v pracovní kategorii I., avšak krajský soud nezohlednil skutečnost, že stěžovatel po dobu 3 let vykonával jako učeň pravidelnou praxi v Urxových závodech v Ostravě. Celý provoz Urxových závodů Ostrava byl pro účely důchodového pojištění zařazen do kategorie I. s ohledem na zdravotní závadnost a rizika plynoucí ze všech pracovišť předmětného provozu. Skutečnost, že stěžovatel potřebnou praxi vykonal, byla jednak doložena svědeckými výpověďmi spolužáků stěžovatele, kteří po vyučení společně s žalobcem působili v chemickém závodě ve Valašském Meziříčí (dnes DEZA, a.s.). Vyslechnutí svědci potvrdili jednak rozsah a pravidelnost vykonávané praxe v rámci učebního poměru, a jednak rizikovost pracovního prostředí a provozů, ve kterých praxi vykonávali. Skutečnost, že stěžovatel se vyučil v daném oboru, byla doložena fotokopií výučního listu, který však dávkový spis ani pracovní karta stěžovatele neobsahuje a nezohledňuje dobu učení pro účely zařazení do příslušné důchodové kategorie, ačkoliv ve svých vyjádřeních v rámci řízení u krajského soudu stěžovatel na tuto skutečnost poukazoval a tehdejší platné právní předpisy přímo stanovily, že v případě soustavné praxe v rámci učení pro zařazení na pracovišti zahrnutém pro účely důchodového pojištění do kategorie I. se tato praxe (celá doba učebního poměru) považuje za výkon zaměstnání zařazeného do kategorie I. Stěžovatel jako učeň odpracoval dobu 3 let, což odpovídá době trvání učebního poměru, a proto měla být tato doba zohledněna jako doba výkonu zaměstnání v kategorii I. Krajský soud se však touto námitkou stěžovatele nezabýval a ve svém rozhodnutí tuto tvrzenou a prokázanou skutečnost nezohlednil. Žalovaná dále uznala stěžovateli výkon zaměstnání v kategorii I. B pouze po dobu 4 let a 46 dní výkonu zaměstnání, ale nebylo tedy uznáno zařazení do kategorie I. po dobu učení a výkonu praxe v rámci učebního oboru v délce 3 let trvání učebního poměru. Stěžovatel tvrdí, že platná právní úprava stanovila, že příprava na budoucí povolání má být pro účely důchodového pojištění zařazena do příslušné kategorie, a proto žalovaná i krajský soud pochybily, pokud se touto námitkou nezabývaly. Stěžovatel konečně namítl, že zaměstnavatel (tehdejší Urxovy závody) v rozporu se zákonem nevedl řádně evidenční kartu žalobce, neboť nevykazoval zařazení stěžovatele do příslušných kategorií, a to již od roku 1971. Uvedené údaje v evidenční kartě tedy nejsou přesné a pravdivé. Stěžovatel dále poukázal na to, že vnitropodnikový seznam vypracovaný zaměstnavatelem není právně závazný, neboť vychází z doporučující a informativní směrnice vypracované Ministerstvem práce a obchodu, která byla zpracována pro chemické závody v Pardubicích, kde byla míra zasažení jednotlivých pracovišť jinými provozy zcela jiná než ve Valašském Meziříčí. Stěžovatel prokázal, že jako velinář v provozu ftalanhydrid zařazeného do kategorie II. byl dlouhodobě vystaven exhalacím a expozici jedovatých a karcinogenních plynů ze stáčírny smoly (zařazené do kategorie I.), která byla umístěna 37 m východně od velínu ftalanhydridu – pracoviště žalobce a nebyla

nikterak plynotěsně či mechanicky oddělena, čímž docházelo k zasažení žalobce exhaláty ze stáčírny smoly, a to trvale a každodenně. Tuto skutečnost doložili svědci vyslechnutí v rámci dokazování. To však nic nemění na skutečnosti, že ftaláty jako takové jsou silně karcinogenní a jejich působení byl stěžovatel vystaven trvale v rámci výkonu svého zaměstnání. Proto mělo být pracoviště ftalanhydrid zařazeno do kategorie I. Závěrem stěžovatel poukázal na to, že svědku p. D. byl přiznán nárok na předčasný starobní důchod a byl zařazen dodatečně zaměstnavatelem do preferované I. kategorie i přesto, že vykonával zaměstnání na pracovišti zpracování benzínu zařazeném do kategorie II., ale byla zohledněna skutečnost, že ve vzdálenosti 68 metrů od úseku zpracování benzínu byl provoz rafinace surového benzolu, který je zařazen do důchodové kategorie I. Svědkovi vznikl nárok na důchod po odpracovaných 20 letech v zaměstnání zařazeném do kategorie I. Krajský soud v napadeném rozsudku tato fakta nezohlednil. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhl zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci krajskému soudu k dalšímu řízení.

Ve svém vyjádření ke kasační stížnosti žalovaná odkázala na své vyjádření k žalobě a navrhla zamítnutí kasační stížnosti.

Ze soudního a správního spisu Nejvyšší správní soud následující skutečnosti:

Z přílohy k žádosti o důchod k průkazu zaměstnání patřících do I. a II. pracovní kategorie podle nařízení vlády č. 117/1988 Sb. vyplývá, že zaměstnavatel stěžovateli potvrdil dobu výkonu preferovaného zaměstnání (chemik) v rozmezí 18. 7. 1967 – 7. 4. 1968, 8. 4. 1968 – 31. 8. 1971, 1. 9. 1971 – 31. 7. 1985.

Z evidenčních listů vedených zaměstnavatelem za roky 1964 – 1966 vyplývá, že stěžovatel byl v učňovském poměru, a to až do 31. 8. 1966. Nebyly mu započteny žádné dny v preferovaných pracovních kategoriích. Z evidenčního listu za roky 1978 až 1985 je patrné, že stěžovatel pracoval v preferované II. pracovní kategorii v letech 1983 – 1985, a to celkem 718 dnů včetně náhradních dob a pracovní neschopnosti. Práce v letech 1979 – 1983 (pouze část roku) mu byla vedena ve III. pracovní kategorii.

Z listiny dokumentující průběh stěžovatelova pracovního zařazení u zaměstnavatele (tzv. přílohy č. 126 k žádosti o důchod) vystavené zaměstnavatelem vyplývá, že stěžovateli bylo možno započítat do I. pracovní kategorie pouze období od 18. 7. 1967 do 7. 4. 1968, kdy pracoval jako chemik rampář na středisku antracen, a to v délce 265 dnů, a dále období od 8. 4. 1968 do 31. 8. 1971, kdy pracoval jako rafinér, destilatér a velinář 3 roky a 146 dnů. Období od 1. 9. 1971 do 31. 7. 1985, kdy stěžovatel pracoval na provozu ftalanhydrid jako střídač – velinář (celkem 13 let a 338 dnů), bylo zařazeno do II. pracovní kategorie.

Krajský soud prováděl dokazování při jednání konaném dne 1. 10. 2009 a 29. 4. 2010. Z výslechu svědka A. D. vyplynulo, že pracoval ve firmě DEZA asi 40 let na pracovišti benzol (plynulé zpracování benzínu) a byl se stěžovatelem rovněž v učebním poměru. Z jeho výslechu dále vyplynulo, že v rámci učebního poměru se stěžovatelem absolvovali i praxi na různých pracovištích v rámci poznávání provozu a výroby v letech 1964 – 1967. V provozu však nepracovali celé tři roky, praxe probíhala během druhého a třetího ročníku. Dle jeho výpovědi stěžovatel pracoval na stejných či obdobně

nebezpečných pracovištích jako svědek, tzn. jako chemik - velinář. Svědek uvedl, že odcházel do starobního důchodu v 58 letech a byl veden v pracovní kategorii I. B. Rozdíl mezi zařazením velinářů do kategorie I. B a II. byl v tom, jaké bylo jejich pracovní prostředí co se týče bezprostředního styku s karcinogeny či jinými škodlivinami. Např. chemici – velináři byli vedeni ve II. pracovní kategorii tam, kde se jedná např. o vodní hospodářství apod., tedy na pracovištích méně nebezpečných. O zařazování jednotlivých pracovníků podle pracovních kategorií rozhodoval v jednotlivých případech bezpečnostní technik P. B. O pracovišti stěžovatele svědek uvedl, že je mu známo, že se tam zpracovával naftalen.

Z výpovědi svědka L. M. vyplynulo, že stěžovatel pracoval na tzv. velínu, který se nacházel v rámci objektu výroby ftalanhydrid. Velinář byl rovněž v kontaktu s provozem a i na velínu přicházel do styku se škodlivinami, jelikož na pracovišti nebyla zabezpečena filtrace a větrání. Svědek s určitostí nevěděl, do jaké pracovní kategorie jeho samotného zaměstnavatel zařadil. Z výpovědi svědka P. B. vyplynulo, že v preferované pracovní kategorii byli zařazení zaměstnanci, kteří pracovali v rizikových pracovištích, na nichž přicházeli do styku s karcinogenními látkami a dehtem. V té době byla pomyslná dělící čára mezi ostatními méně nebezpečnými pracovišti a mezi ně patřila také výroba ftalanhydridu, naftalenu a jiných, jejich zaměstnanci byli zařazeni do kategorie II. Takové zařazení trvalo po celou dobu jeho pracovního poměru a teprve po roce 1992 se svědek doslechl, že mezi riziková pracoviště byla a jsou považována pracoviště výroby ftalanhydridu - anhydridu kyseliny ftalové. Svědek nebyl schopen přesně říci, kdy přesně došlo k dodatečnému zařazení pracovníků na velínu při výrobě ftalanhydridu do kategorie I.B. Svědek potvrdil, že pracovníci na výrobě ftalanhydridu byli vystaveni nebezpečí exhalace stáčírny dehtu. Škodliviny při výrobě ftalanhydridu nebyly v době působení svědka P. B. zařazeny mezi karcinogenní látky.

Z protokolu o pokračování v jednání ze dne 1. 7. 2010 vyplývá, že krajský soud zamítl návrhy stěžovatele na provedení důkazů dávkovými spisy slyšených svědků a výslechem MUDr. R. a MUDr. R.

Ze souhrnného resortního seznamu zaměstnání zařazených pro účely důchodového zabezpečení do I. a II. pracovní kategorie odvětví chemického a lehkého průmyslu a zpracování dřevní hmoty vydaného Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR v roce 1991 Nejvyšší správní soud zjistil, že zaměstnání chemik při zpracování anhydridu kyseliny ftalové bylo zařazeno v několika variantách do II. pracovní kategorie, konkrétně pod evidenčním číslem 0137603/2 je uveden popis pracovní činnosti spočívající v *„dálkovém komplexním řízení výroby ftalanhydridu katalytickou oxidací naftalenu vzduchem na reaktorech včetně kondenzace.“*

Podle celopodnikové směrnice vydané zaměstnavatelem DEZA, a.s. vydané v roce 1990, která upravovala zásady pro zařazování pracovníků této společnosti do pracovních kategorií, bylo povolání chemika – velináře v sekci výroby ftalanhydridu (dle popisu pracovní činnosti spočívající v *„dálkovém komplexním řízení výroby ftalanhydridu katalytickou oxidací naftalenu vzduchem na reaktorech včetně kondenzace“*) zařazeno pro závod Valašské Meziříčí do II. důchodové kategorie. Z téže směrnice vyplývá, že povolání chemika na úseku zpracování surového benzolu bylo zařazeno do kategorie I. B.

Na základě organizační směrnice č. 28/90 – A vydané dne 17. 5. 1991 se vydávaly přílohy k žádosti o důchod, které se používaly k průkazu dob zaměstnání patřících do I. a II. pracovní kategorie u pracujících, kteří nemají příslušnou preferovanou kategorii vyznačenou v evidenčním listě důchodového zabezpečení. Případné sporné případy na návrh vedoucího řešila komise pamětníků, což muselo být na tiskopise uvedeno.

V případě stěžovatele komise potvrdila dle zápisu ze dne 6. 6. 2007, že stěžovatel odpracoval v pracovní kategorii I. B pouze 1506 dnů (tzn. 4 roky a 46 dnů), nikoliv však období od 1. 9. 1976 do konce pracovního poměru u zaměstnavatele. Z toho komise dovodila závěr, že stěžovatel nemá nárok na starobní důchod ani v 58 letech, ani v 59 letech z doby odpracované v tehdejších Urxových závodech, n.p. Valašské Meziříčí.

Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti, přičemž zjistil, že je podána osobou oprávněnou a je proti označenému rozsudku přípustná za podmínek ustanovení § 102 a § 104 s. ř. s.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu i řízení, jež jeho vydání předcházelo, v souladu s § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., a neshledal přitom vady, k nimž by musel podle § 109 odst. 3 s. ř. s. přihlédnout z úřední povinnosti; vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti, dospěl k závěru, že kasační stížnost **není důvodná.**

V prvé řadě Nejvyšší správní považuje za vhodné shrnout právní úpravu režimu pracovních kategorií, jak se vyvíjela v době, kdy stěžovatel pracoval u zaměstnavatele Urxovy závody, n.p. Valašské Meziříčí (posléze DEZA, a.s. Valašské Meziříčí). Jedná se o období let 1964 – 1985, o němž stěžovatel tvrdí, že v této době pracoval nejprve coby učeň, posléze jako chemik v provozu závodu ve Valašském Meziříčí, který podle jeho názoru byl natolik zdravotně nebezpečný, že byl nebo měl být zařazen jako celek do I. pracovní kategorie. Pracovní kategorie byly upraveny zákonem č. 101/1964 Sb., účinným od 1. 7. 1964 v ustanovení § 5 tohoto zákona, v němž bylo uvedeno, že do I. pracovní kategorie patří zaměstnání v hornictví pod zemí v hlubinných dolech, zaměstnání členů leteckých posádek a pracovníků soustavně činných v letadlech za letu, zaměstnání, v nichž se vykonávají zvlášť těžké a zdraví škodlivé práce v hutích nebo v těžkých chemických provozech, zaměstnání kesonářů a potápěčů, zaměstnání při konečném zpracování radioaktivních surovin, zaměstnání v hornictví vykonávaná pod spodní úrovní nadloží a na skrývce v povrchových dolech (lomech) na uhlí a na radioaktivní suroviny. Toto ustanovení prováděla vyhláška č. 107/1964 Sb., o zařazování zaměstnání do I. a II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení, která v ustanovení § 2 stanovila, že do I. pracovní kategorie se zařazují zaměstnání, v nichž se vykonávají soustavně nebo aspoň převážně práce uvedené v dílu I připojeného seznamu (tzn. seznamu druhů prací, které odůvodňují, aby zaměstnání, v nichž se tyto práce vykonávají, byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení). Podle ustanovení § 5 citované vyhlášky ústřední orgány, v jejichž oborech působnosti se vykonávají práce uvedené v připojeném seznamu a zaměstnání uvedená v § 4, vydají v dohodě se Státním úřadem sociálního zabezpečení resortní seznamy zaměstnání vykonávaných v oborech jejich působnosti, která se zařazují do I. nebo II. pracovní kategorie. Změny a doplňky těchto

seznamů bylo možné provádět jen v dohodě se Státním úřadem sociálního zabezpečení. Podle ustanovení § 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, platilo, že *„doba učebního poměru učně vychovávaného pro zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie se posuzuje jako doba zaměstnání této pracovní kategorie, jestliže se v rámci učebního plánu pravidelně provádí odborný výcvik učně na pracovištích nebo v provozech, kde se vykonává zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie.“*

Tento model fungování pracovních kategorií převzala i následná právní úprava v zákoně č. 121/1975 Sb. [§ 12 odst. 1 písm. a), 3 tohoto zákona] a nařízení vlády č. 136/1975 Sb., o zařazování do I. a II. pracovní kategorie pro účely sociálního zabezpečení. Pracovní kategorie pak byly zachovány i po přechodu na novou právní úpravu sociálního zabezpečení s účinností od 1. 10. 1988 (zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a nařízení vlády č. 117/1988 Sb., o zařazování zaměstnanců do I. a II. pracovní kategorie pro účely důchodového zabezpečení). Doba zaměstnání v preferovaných pracovních kategoriích měla vliv na stanovení podmínek vzniku nároku na důchod (nižší důchodový věk), tak i na výši důchodu (zvýšení základní výměry důchodu). Podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. d) zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 12. 1995 platilo, že *občan má nárok na starobní důchod, jestliže byl zaměstnán nejméně 25 roků a dosáhl věku aspoň 58 let, byl-li zaměstnán nejméně 20 roků v zaměstnání uvedeném v § 14 odst. 2 písm. i) až l).* V těchto ustanoveních byly rámcově uvedeny některé druhy prací v hornictví, chemickém průmyslu a správě kanalizací, které byly zařazeny do I. pracovní kategorie, a to konkrétně i pod písm. i) *„zaměstnání vykonávaná s prokázanými chemickými karcinogeny a při pracovních procesech s rizikem chemické karcinogenity“*. Podle ustanovení § 1 nařízení č. 117/1988 Sb. (vydaného k provedení zmocnění v ustanovení § 17 odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb.) se do I. pracovní kategorie se pro účely důchodového zabezpečení zařazují zaměstnání, v nichž se za podmínek stanovených zákonem vykonávají práce uvedené v příloze č. 1 části I tohoto nařízení. Pod položkou 18. této části přílohy č. I. citovaného nařízení byla uvedena práce s prokázanými chemickými karcinogeny a při pracovních procesech s rizikem chemické karcinogenity. Podle ustanovení § 17 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb. federální ústřední orgány státní správy a ústřední orgány státní správy republik, v jejichž oborech působnosti se vykonávají práce, které odůvodňují, aby zaměstnání byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie, vydávaly svými výnosy resortní seznamy zaměstnání zařazených do I. a II. pracovní kategorie. Za ostatní ústřední orgány a organizace, v jejichž oborech působnosti se vykonávají práce, které odůvodňují, aby zaměstnání byla zařazena do I. nebo II. pracovní kategorie, vydávalo tyto seznamy svým výnosem federální ministerstvo práce a sociálních věcí, a šlo-li o ústřední orgány a organizace republik, příslušné ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí republiky v dohodě s federálním ministerstvem práce a sociálních věcí.

Seznam druhů práce uvedených v zákoně a v příloze nařízení vlády však představoval pouze typizovaný seznam prací zařazených do preferovaných pracovních kategorií a byl dále konkretizován na úroveň konkrétních povolání teprve příslušným resortním seznamem. Tyto resortní seznamy byly založeny na metodě taxativního výčtu. Pokud tedy nebylo konkrétní povolání (druh práce, kterou měl zaměstnanec v souladu s pracovní smlouvou v podniku vykonávat) zařazeno v příslušném resortním seznamu jako zaměstnání zařazené do I. či II. pracovní kategorie, nemohlo být na základě rozšiřujícího výkladu ustanovení zákona či prováděcího nařízení do takové kategorie podřazeno, a to

ani na základě soudního uvážení (k tomu viz např. Burdová, E. a kol. O důchodovém zabezpečení pracujících. Praha: Práce, 1988, s. 70 – 71). Soudy však mohly podle výsledků provedeného dokazování vyslovit, že pracovník splňuje podmínky pro zařazení do I. či II. pracovní kategorie v případě, že práce jím vykonávaná odpovídala zcela některému zaměstnání zařazenému do I. nebo II. pracovní kategorie, přičemž ovšem musely zkoumat všechny podmínky, za nichž mohlo být zaměstnání zařazeno do resortního seznamu (srv. k tomu stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpjf 46/77, publikováno v č. 1/1978 Sbírky rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu). Tento výkladový přístup je třeba i z dnešního pohledu vyhodnotit jako souladný s principem právní jistoty a veřejného subjektivního práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří realizovaného zákonnými a podzákonnými prostředky práva sociálního zabezpečení. Obdobný názor zaujal ve své rozhodovací praxi i Nejvyšší správní soud (srv. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2009, č. j. 6 Ads 109/2007 - 110, přístupný na www.nssoud.cz), z něhož vyplývá, že *„pokud práce, kterou stěžovatel vykonával, odpovídá zaměstnání zařazenému v resortním seznamu do preferované II. pracovní kategorie, nelze ji zařadit do I. pracovní kategorie, přestože práce byla vykonávána ve ztížených pracovních podmínkách, které u vyjmenovaných druhů pracovních činností zařazení do I. pracovní kategorie odůvodňovaly“*.

Systém pracovních kategorií byl zrušen až zákonem č. 235/1992 Sb., o zrušení pracovních kategorií a o některých změnách v sociálním zabezpečení, účinném od 1. 6. 1992. Na základě novelizace ustanovení § 174 a § 175 zákona č. 100/1988 Sb. byl vytvořen přechodný mechanismus, na základě něhož se zohledňovaly nároky spojené s výkonem zaměstnání v I. a II. pracovní kategorii při rozhodování o důchodech i nadále. Nová úprava důchodového systému po 1. 1. 1996 (po nabytí účinnosti zákona o důchodovém pojištění) reagovala na dřívější existenci pracovních kategorií a z nich plynoucích odlišných podmínek pro vznik nároku na starobní důchod a jeho výši v ustanoveních § 71 a § 74. Podle ustanovení § 74 zákona o důchodovém pojištění tak platí, že *„nároky na snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod podle předpisů platných před 1. lednem 1996 po odpracování stanovené doby zaměstnání v I. pracovní kategorii nebo v I. (II.) kategorii funkcí zůstávají zachovány do 31. prosince 2018. **Snížená věková hranice pro vznik nároku na starobní důchod se přitom považuje pro účely tohoto zákona za důchodový věk.**“*

V posuzované věci je nesporné, že některé pracovní pozice v určitých provozech podniku Urxovy závody, n.p. Valašské Meziříčí, kde byl stěžovatel v letech 1964 – 1967 v učebním poměru a posléze až do roku 1985 v pracovním poměru, byly zařazeny do I. pracovní kategorie, a některé naopak do II. či III. (nepreferované) pracovní kategorie. Není rovněž sporu o tom, že stěžovatel v rámci doby jeho zaměstnání v tomto podniku pracoval na provozech, které byly zařazeny do I. pracovní kategorie a které mu byly jako takové započteny v evidenčních listech důchodového pojištění. Konkrétně se jedná o období od 31. 8. 1971 do 31. 8. 1971, kdy stěžovatel pracoval jako chemik rampář ve středisku antracen a také jako destilatér či velinář v zaměstnání zařazeném v resortním seznamu pod evidenčním číslem 01 18 1/B a 01 17 04/B) v délce 4 roků a 46 dnů.

Stěžovatel především namítal, že do zaměstnání zařazeného do I. pracovní kategorie náležel i výkon práce chemika – velináře na pracovišti ftalanhydrid, které stěžovatel vykonával v době od 1. 9. 1971 do 31. 7. 1985, Nejvyšší správní soud uvádí, že takovému

závěru nenasvědčují ani skutečnosti zjištěné ze správního spisu žalované, ani výsledky dokazování provedeného krajským soudem. Z resortního seznamu zaměstnání vydaného v roce 1991 Ministerstvem průmyslu a obchodu, z vnitropodnikové směrnice společnosti DEZA, a.s. Valašské Meziříčí i z přílohy k žádosti o starobní důchod vystavené zaměstnavatelem dne 10. 4. 2006 vyplývá, že druh práce „chemik – střídač velinář" na provozu ftalanhydrid bylo zaměstnáním zařazeným do II. pracovní kategorie. Tento závěr nevyvrátilo ani nezpochybnilo dokazování provedené krajským soudem, neboť ze svědeckých výpovědí vyplynulo, že provoz ftalanhydrid nepatřil v rámci podniku k těm nejrizikovějším provozům, v nichž by zaměstnanci byli vystaveni natolik nebezpečnému vlivu karcinogenních látek, aby to odůvodňovalo zařazení tohoto provozu do pracovišť v I. pracovní kategorii. Pokud stěžovatel namítal, že svědek A. D. požádal rovněž o dřívější odchod do důchodu v 58 letech a bylo mu žalovanou vyhověno, přičemž pracoval na srovnatelně rizikových pracovištích jako stěžovatel, nelze mu dát za pravdu. Z výpovědi svědka A. D. totiž vyplývá, že pracoval na provozu benzol (plynulé zpracování surového benzínu). Tento provoz však je podle resortního seznamu zařazen v I. pracovní kategorii, nikoliv ve II. pracovní kategorii, jako provoz ftalanhydrid. Z toho vyplývá, že v obou případech nedošlo k nedůvodné nerovnosti v rozhodování žalované, neboť druh práce vykonávaný oběma zaměstnanci zjevně nebyl totožný a byl z hlediska pracovních kategorií jinak zařazen, ačkoliv formálně stěžovatel i svědek A. D. vykonávali povolání chemika - velináře. Na zařazení druhu práce do resortního seznamu nemohly mít vliv ani konkrétní specifické pracovní podmínky, za nichž stěžovatel vykonával práci na provozu ftalanhydrid, které lze mít z dokazování provedeného krajským soudem za nesporné (tj. blízkost stáčírny smoly a exhalace spojené s fungováním tohoto provozu), neboť tyto podmínky – jakkoliv mohly mít vliv na reálnou rizikovost práce stěžovatele – nemohly změnit typové zařazení práce v resortním seznamu, který je stěžejním pramenem pro zařazení druhu práce do příslušné pracovní kategorie. Je pravdou, že zaměstnavatel Urxovy závody n.p. Valašské Meziříčí byl povinen sledovat a vyhodnocovat rizikovost práce na konkrétních provozech a dle toho upravovat svou vnitropodnikovou směrnici o zařazování jednotlivých pracovišť do pracovních kategorií v souladu s příslušným resortním seznamem a platnou právní úpravou, ale pokud tak neučinil a nepřehodnotil zařazení pracoviště ftalanhydrid z hlediska preferované pracovní kategorie, pak tak nemůže učinit ex post ani soud v řízení o žalobě, tím méně v řízení o kasační stížnosti. Z provedených důkazů navíc jednoznačně vyplývá, že ani komise pamětníků nevyhodnotila působení stěžovatele jako střídače – velináře na pracovišti ftalanhydrid jako zaměstnání zařazené do I. pracovní kategorie. Nejvyšší správní soud proto při posouzení těchto námitek stěžovatele dospěl k závěru, že jsou nedůvodné, a souhlasí plně s přezkoumatelnými závěry učiněnými krajským soudem v napadeném rozsudku, které jsou správné a odpovídají zjištěnému skutkovému stavu věci.

Stěžovatel rovněž namítl, že mu měla být započtena v I. pracovní kategorii i doba učebního poměru v letech 1964 – 1967, neboť platná právní úprava stanovila, že příprava na budoucí povolání má být pro účely důchodového pojištění zařazena do příslušné kategorie. Mezi účastníky není sporné, že stěžovatel se vyučil v tříletém učebním oboru provozní chemik na SPŠ chemické, což jednoznačně vyplývá z jeho osobního spisu vedeného zaměstnavatelem a kopie evidenčního listu založeného ve spisu žalované. K tomu Nejvyšší správní soud podotýká, že stěžovatelova námitka stran absence výučního listu, který skutečně není založen ve správním spisu ani jeho osobním spisu, ačkoliv dle žádosti o

důchod byl při jejím podání ověřen, není relevantní, neboť výuční list byl v souladu s ustanovením § 6 vyhlášky č. 11/1965 Sb., o závěrečných učňovských zkouškách, ve znění pozdějších předpisů pouze dokladem o absolvování závěrečné učňovské zkoušky. Tento doklad však nemá žádnou vypovídací hodnotu k dobám zaměstnání ani jejich zařazení do preferovaných pracovních kategorií. Naopak je třeba stěžovateli dát za pravdu v tom směru, že podle ustanovení § 2 vyhlášky č. 102/1964 Sb. se doba učebního poměru učně vychovávaného pro zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie se posuzuje jako doba zaměstnání této pracovní kategorie, jestliže se v rámci učebního plánu pravidelně provádí odborný výcvik učně na pracovištích nebo v provozech, kde se vykonává zaměstnání I. (II.) pracovní kategorie. K tomu se dále vztahuje i ustanovení § 11 odst. 1, 2 vyhlášky č. 44/1959 Sb., o nemocenském pojištění a důchodovém zabezpečení učňů, podle nichž *„doba trvání učebního poměru učně vychovávaného pro zaměstnání zařazené do II. pracovní kategorie se posuzuje jako doba zaměstnání této pracovní kategorie, jestliže se v rámci učebního plánu provádí odborný výcvik učně na pracovištích nebo v provozovnách, kde se vykonává zaměstnání zařazené do této pracovní kategorie“*. Bylo rovněž povinností zaměstnavatele vést evidenční list důchodového zabezpečení tak, aby z něho bylo patrno, zda zaměstnanec v době učebního poměru pracoval na pracovištích zařazených do preferovaných pracovních kategorií (§ 128 téže vyhlášky). V evidenčním listu stěžovatele z této doby však údaje o počtu dnů odpracovaných v preferovaných pracovních kategoriích nejsou obsaženy (příslušné kolonky jsou proškrtnuty).

Posouzení této námitky je tedy otázkou skutkovou, nikoliv právní, a proto krajský soud k této žalobní námitce rovněž prováděl dokazování. Ze správního spisu (žádosti o důchod, pracovní karty zaměstnance atd.) ani provedeného dokazování však jednoznačně nevyplývá, zda stěžovatel splňoval podmínky citovaného ustanovení vyhlášky č. 102/1964 Sb. a účastnil se odborného výcviku učně na pracovištích a provozech, kde se vykonává zaměstnání I. či II. pracovní kategorie. Jelikož je ze skutkových okolností případu zřejmé, že v podniku Urxovy závody n.p. Valašské Meziříčí fungovaly provozy zařazené do všech tří pracovních kategorií, nelze jednoznačně prokázat, že doba učebního poměru měla být stěžovateli započtena do I. pracovní kategorie, jak požadoval. Nelze tak dát za pravdu stěžovateli v jeho tvrzení, že celý provoz Urxových závodů ve Valašském Meziříčí byl zařazen do I. pracovní kategorie. Z výpovědi svědka A. D. (kolegy stěžovatele z učebního poměru i zaměstnání), která nebyla jinými důkazy zpochybněna, navíc vyplynulo, že učni v provozu však nepracovali celé tři roky, praxe probíhala pouze během druhého a třetího ročníku. I kdyby tedy bylo možno započíst stěžovateli část doby učebního poměru do některé z preferovaných pracovních kategorií, nemohlo by se jednat o celou dobu trvání učebního poměru, ale jen o část této doby. Kromě toho nelze odhlédnout od toho, že pro dřívější vznik nároku na starobní důchod v 58 letech věku chybí stěžovateli 15 roků a 319 dnů odpracovaných v I. pracovní kategorii, je toto skutkové zjištění ve vztahu k meritu věci bezvýznamné; i kdyby byla stěžovateli započtena celá doba učebního poměru jako doba v první pracovní kategorii, nedostačovalo by to ke vzniku nároku na důchod v 58 letech. Stěžovatel přitom nenavrhl jiné důkazy, z nichž by bylo možné prokázat jeho tvrzení, že mu měla být doba učebního poměru započítána jako doba odpracovaná v I. pracovní kategorii. Krajský soud se tedy nedopustil vady řízení, která by měla vliv na zákonnost rozhodnutí o věci samé (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.), jestliže tuto námitku neshledal jako důvodnou.

Ze všech shora uvedených důvodů Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji v souladu s ustanovením § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

O náhradě nákladů řízení rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s ustanovením § 60 odst. 1, 2 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení, které mu vznikly. Žalovanému správnímu orgánu, který by jinak měl právo na náhradu nákladů řízení, nelze náhradu nákladů řízení v souladu s ustanovením § 60 odst. 2 s. ř. s. přiznat.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 9. února 2011

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu